

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Assessing the feasibility of the intellectual paradigm of desirable urban social anarchism in Iran (Case study: Eslamshahr city)

Fatemeh Adibi Sadinezhad ^{1*} And Fatemeh Mehri ²

1. Associate Professor Department of Geography and Urban Planning, Eslamshahr Branch, Islamic Azad university, Eslamshahr, Iran
2. PhD student, Department of Geography and Urban Planning, Eslamshahr Branch, Islamic Azad university, Eslamshahr, Iran

ARTICLE INFO	EXTENDED ABSTRACT
<p>History Article: Received: 20 April 2024</p> <p>Revised: 15 June 2024</p> <p>Accepted: 15 July 2024</p> <p>Keywords: <i>Paradigm, Structural-Interpretive Analysis, Anarchism, Social Anarchism, Eslamshahr City.</i></p>	<p>Introduction And Objectives: In today's world, the concept of social anarchism is one of the key and important topics in social and thought discussions. Social anarchism, as an intellectual and social movement based on the ideology of opposition to any powerful and domineering institution, refers to challenging the existing social systems. In general, social anarchism means creating a self-managing and non-dominant society based on the ideas of solidarity, justice and cooperation based on non-dominant principles. This school of thought challenges the powerful, domineering and oppressive systems in modern societies and instead of establishing a minimal number of central laws and institutions, it emphasizes on collective solidarity and cooperation. In connection with the evaluation of social anarchism in the city, it is possible to examine its effects on the structure, activities and social relations in the urban environment. this article has tried to identify and cluster the factors affecting the realization of social anarchism in Eslamshahr city from the point of view of ideal and healthy social anarchism with structural-interpretive method.</p> <p>Methodology: The aim of the current research is to identify the factors that influence the realization of desirable and healthy social anarchism in the city of Islamshahr and to design the relationships of these factors. The research method in this article is descriptive-analytical and practical in terms of results. In order to identify the factors influencing the realization of social anarchism in the city of Islamshahr, the method of content analysis was used. In the interpretive structural modeling section, the opinions of academic experts in the urban area and research centers have been used through the Delphi method. In this research, the data collection tool is in the form of an interview and a paired questionnaire, and to measure and evaluate the validity of the questionnaire or any measurement tool, the criterion of face validity has been used. Interpretative-structural modeling is a systematic and structured method to establish the relationship and understand the relationships between the elements of a complex system, which was introduced in 1974 by Warfield. Interpretive Structural Modeling (ISM) is an interactive process in which a set of different and related elements are structured in a comprehensive systematic model. This method examines the complex relationships between the elements of a system; In other words, it is a tool by which the group can overcome the complexity between the elements.</p> <p>Results and Discussion: In terms of the general analysis of the system environment, the findings showed that all the factors affecting the realization of desirable social anarchism in the city of Eslamshahr from the point of view</p>

* Corresponding Author: Fatemeh Adibi Sadinezhad
Email: geo_adibi@yahoo.com

of ideal and healthy social anarchism were placed in the group of dependent factors that have the power of influence and dependence.

Conclusion: The results indicate that the factors of attention to social justice in the city, promotion of unity and social cohesion and democratic participation of the people have the most impact with the power of influence of 10. It acts as an effective factor on the realization of desirable social anarchism in the city of Eslamshahr, which has the most power of influence and acts as the foundation stone of the model.

Highlight:

- Identifying factors affecting the realization of desired social anarchism in Eslamshahr city

Cite this article:

Adibi Sadinezhad, F., & Mehri, F. (2024). Assessing the feasibility of the intellectual paradigm of desirable urban social anarchism in Iran (Case study: Eslamshahr city). *Journal Organization Of Space Economy*, 2(5), 18-33.

© The Author(s)

Publisher: Islamic Azad University of Yadegar-e Imam Press

ارزیابی تحقق‌پذیری پارادایم فکری آنارشیسم اجتماعی مطلوب شهری در ایران (مطالعه موردی: شهر اسلامشهر)

فاطمه ادیبی سعدی نژاد^{۱*} و فاطمه مهری^۲

۱. استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران
۲. دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
<p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۱</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۲۶</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۶</p>	<p>بیان مسئله: آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم به عنوان یک جریان فکری و اجتماعی، به دنبال ایجاد جوامعی بدون سلطه و سلسله‌مراتب است که بر پایه اصول همکاری، همبستگی و عدالت اجتماعی بنا شده‌اند.</p> <p>هدف: این مقاله کوشیده است با روش ساختاری-تفسیری، عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی در شهر اسلامشهر از دیدگاه آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم را بازشناسی و خوشه‌بندی کند.</p> <p>روش: روش انجام پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی است. به منظور شناسایی عوامل، از روش تحلیل محتوا استفاده شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه و پرسشنامه دوجه‌دویی می‌باشد. روابط بین عوامل مؤثر بر آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر از دیدگاه آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم با استفاده از یک متدولوژی تحلیلی نوین تحت عنوان مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) تعیین و به صورت یکپارچه مورد تحلیل قرار گرفته است.</p> <p>یافته‌ها و بحث: یافته‌ها از نظر تحلیل کلی محیط سیستم نشان داد که همه عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر از دیدگاه آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم در گروه عوامل وابسته قرار گرفتند که دارای قدرت نفوذ و وابستگی ضعیف هستند.</p> <p>نتیجه‌گیری: نتایج حاکی از آن است که عوامل توجه به عدالت اجتماعی در شهر، ارتقاء اتحاد و انسجام اجتماعی و مشارکت دموکراتیک مردم با میزان قدرت نفوذ ۱۰ بیشترین تأثیر را دارند. به عنوان عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر عمل می‌کند که بیشترین قدرت نفوذ را داشته و همانند سنگ زیربنای مدل عمل می‌کند.</p> <p>نکات برجسته:</p> <ul style="list-style-type: none"> • شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر

واژگان کلیدی:

پارادایم، تحلیل ساختاری-تفسیری، آنارشیسم، آنارشیسم اجتماعی، شهر اسلامشهر

ارجاع به این مقاله: ادیبی سعدی نژاد، فاطمه و مهری، فاطمه. (۱۴۰۳). ارزیابی تحقق‌پذیری پارادایم فکری آنارشیسم اجتماعی مطلوب شهری در ایران (مطالعه موردی: شهر اسلامشهر)، نشریه ساماندهی اقتصاد فضا، ۲(۵)، ۳۳-۱۸.

بیان مسئله

شهر بزرگ‌ترین بستر اجتماعات انسانی و مؤثرترین سیستم هو شمند تأثیرگذار بر شرایط و مشخصه‌های زیست‌محیطی زمین است و از همان آغاز مبدأ اصلی تحولات و رویدادهای عمده در بستر تاریخ و مکان، دگرگونی رهیافت و نگرش‌ها در فرایند حرکت برای دستیابی و تجربه بهترین شرایط مطلوب برای بشریت بوده است (حیدری و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۰). با نظام‌مندی روزافزون اجتماعات شهری و تکامل فکری ساکنین شهری مکاتب فکری در بستر جریان‌ات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شکل گرفته و تأثیرات بسزایی در روابط انسانی و اجتماعی، نظام محله‌بندی، جدایی‌گزینی طبقاتی و... داشته است (شیرزاد، ۱۴۰۲: ۱). از این رو شهر همواره در نزد روشنفکران، فیلسوفان، جامعه‌شناسان و محققان به عنوان پدیده‌ای نوظهور که انسان را از اصل و ریشه خود دور کرده و او را در چارچوب روابط عقلانی خشک قرار داده و حتی نسبت به انسان نیز رویکردی ابزاری دارد نگاه می‌کنند (عبودیت، ۱۳۹۲: ۱). در طی دهه‌های اخیر جنبش‌ها و مکاتب چندی در عرصه معماری و شهرسازی پیدا شده‌اند که غالباً ریشه در دیدگاه‌های فلسفی دارند و شناخت آن‌ها ضروری است؛ بنابراین پردازش تفکرات جغرافیایی که رهیافت‌های را در توجیه‌پذیری خطی یا سینوسی شکل می‌دهد بیش از همه به اندیشه‌های فلسفه وابسته است که در انباشت پیش‌انگاشتی جغرافیدانان نقش می‌بندد (سقای، ۱۳۸۳: ۱۰). از جمله این مکاتب شهری که در سال‌های اخیر و سعت یافته‌اند و اغلب معماران و شهرسازان حتی‌الامکان نگاهی به آن‌ها دارند مکتب آنارشیسم می‌باشد. (Guangjin et al, 2014: 266). اندیشه‌های آنارشیستی تقریباً در هر دورانی از تاریخ یافت می‌شود چرا که ایده‌های اساسی آنارشیسم‌ها: احترام به آزادی و برابری انسان‌ها فردگرایی انسان‌گرایی، اختیارگرایی، آزادی مطلق و ترفیع آموزش و پرورش از همه مهم‌تر ستیز با هرگونه حکومت استوار است آنارشیسم با توجه به این مبانی با هرگونه نهاد و سازمان اجتماعی اعم از دینی و غیردینی مخالف است و انسان را یک موجود کامل آزاد می‌انگارد فراز و نشیب‌های بسیاری را طی کرده ولی امروزه در برابر کنش‌های فضایی پسامندان در خرده جنبش‌های اجتماعی شکلی جدیدی یافته است (خواجه نبی، ۱۳۹۵: ۱).

دنیای امروز، مفهوم آنارشیسم اجتماعی یکی از موضوعات کلیدی و مورد توجه در بحث‌های اندیشه‌پردازی و اجتماعی است. آنارشیسم اجتماعی به عنوان یک جریان فکری و اجتماعی که بر پایه ایدئولوژی مخالفت با هرگونه نهاد قدرتمند و سلطه‌گر بنا شده است، به چالش کشی با نظام‌های اجتماعی موجود اشاره دارد (Graeber, 2004: 20). به‌طور کلی، آنارشیسم اجتماعی به معنای ایجاد یک جوامع خود مدیریتی و بدون سلطه است که بر اساس ایده‌های همبستگی، عدالت و تعاون بر پایه اصول غیر سلطه ساخته شده است. این جریان فکری به چالش کشیدن نظام‌های قدرتمند، سلطه‌گری و سرکوبی در جوامع مدرن می‌پردازد و به جایگاه برقراری تعداد حداقلی از قوانین و نهادهای مرکزی، بر اساس همبستگی و همکاری جمعی تأکید دارد. در ارتباط با ارزیابی آنارشیسم اجتماعی در شهر، می‌توان به بررسی تأثیرات آن بر ساختار، فعالیت‌ها و ارتباطات اجتماعی در محیط شهری پرداخت (Marshall).

شهرهای ایران، به‌ویژه شهرهایی مانند اسلامشهر، با ترکیبی از ویژگی‌های جمعیتی، فرهنگی و اقتصادی، بستری منحصر به فرد برای بررسی امکان‌پذیری پیاده‌سازی آنارشیسم اجتماعی فراهم می‌کنند. اسلامشهر به عنوان یکی از شهرهای حومه تهران، با جمعیت قابل توجه و مسائل اجتماعی و اقتصادی متنوع، نمونه‌ای از شهرهای ایرانی است که می‌تواند در بررسی تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مدنظر قرار گیرند. یکی از چالش‌های اصلی در تحقق آنارشیسم اجتماعی در شهرهای ایران، ساختار قدرت مرکزی و کنترل دولت بر اکثر جنبه‌های زندگی اجتماعی و اقتصادی است. در کشوری که دولت نقش پررنگی در تعیین سیاست‌ها، قوانین و مقررات دارد، گذار به یک سیستم آنارشیستی که بر پایه خود مدیریتی و همکاری داوطلبانه استوار است، می‌تواند با موانع قابل توجهی مواجه شود. علاوه بر این، فرهنگ اجتماعی و تاریخی جامعه ایران که به‌طور سنتی به ساختارهای سلسله‌مراتبی و نقش‌های مشخص اجتماعی متکی است، ممکن است پذیرش و اجرای اصول آنارشیسم اجتماعی را با چالش مواجه کند. از سوی دیگر، فرصت‌هایی نیز برای پیاده‌سازی جنبه‌هایی از آنارشیسم اجتماعی در شهرهای ایران وجود دارد. وجود جوامع محلی و سنت‌های قوی همکاری و همیاری در بین مردم، می‌تواند به عنوان پایه‌ای برای ترویج خود مدیریتی و کاهش وابستگی به نهادهای مرکزی مورداستفاده قرار گیرد. تجربه‌های موفق در سایر نقاط جهان نشان می‌دهد که با ایجاد فضاهای مشارکتی و تقویت نهادهای محلی، می‌توان به تدریج به سمت ایجاد جوامعی با استقلال بیشتر و همکاری داوطلبانه حرکت کرد. افزون بر این،

در همسویی با چنین ضرورتی، این مقاله به شناسایی عوامل مؤثر بر تحقیق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر با استفاده از مدل تحلیل نوین ساختاری تفسیری (ISM) می‌پردازد. این هدف با طرح و تبیین یک پرسش اصلی ردیابی و مطالعه علمی شده است.

۱ - مدل ساختاری-تفسیری عوامل مؤثر بر تحقیق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر چگونه است؟

مبانی نظری

هر پارادایم حاوی یک نگاه به ماهیت انسان، تعریف اشکال درست روابط اجتماعی بین کسانی که هم‌ترازند یا دارای روابط سلسله‌مراتبی‌اند و روابط خاص میان نهادها را تصریح می‌نماید. هدف اصلی هر پارادایم توضیح درباره جهان، ارتباط و جایگاه انسان‌ها در آن، کمک به گردهمایی نیازهای متنوع و متعدد گروه‌ها و جامعه است. همچنین یک پارادایم قادر بر اثرگذاری رهیافت ما بر جهان، مردم و تعیین مسیر توسعه اجتماعی می‌باشد (علویان و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۰۳). بنیان‌های فکری و ایدئولوژیک مکتب آنارشیسم در رابطه بین انسان و طبیعت انسان را بخشی از طبیعت تصور نموده و چون در طبیعت سلسله‌مراتب وجود ندارد پس در جوامع انسانی نیز به عنوان یک جزء از طبیعت نمی‌تواند جدای از ساختارهای طبیعی عمل نماید در نتیجه در جوامع انسانی نباید سلسله‌مراتب وجود داشته باشد (Kropotkin, 2009). از نظر مکتب آنارشیسم آنچه موجب ایجاد سلسله‌مراتب در جوامع انسانی می‌شود عامل رقابت است. در صورتی که رقابتی در جوامع انسانی وجود نداشته باشد عوامل ایجادکننده سلسله‌مراتب از جمله مال‌اندوزی - ستیزه‌جویی‌ها و زیاده‌خواهی‌ها نیز از جوامع انسانی حذف خواهد شد. در این رویکرد نزدیکی فکری زیادی بین سوسیالیست‌ها و آنارشیست‌ها وجود دارد. این مکتب در زمانی که نظریه داروین وارد مباحث اجتماعی شد و در روابط انسانی به عامل رقابت اعتبار بخشید مطرح شد (شکویی، ۱۳۹۵).

آنارشیسم اجتماعی از دو واژه "آنارشیسم" و "اجتماعی" تشکیل شده است. واژه "آنارشیسم" ریشه در واژه یونانی "ἀναρχία" (anarchia) دارد که به معنای "بدون حاکم" یا "بدون رهبر" است. آنارشیسم به ایدئولوژی و جنبشی اشاره دارد که خواستار حذف تمام اشکال قدرت و سلطه است. "اجتماعی" نیز به زندگی جمعی و روابط میان افراد در جامعه اشاره دارد؛ بنابراین، آنارشیسم اجتماعی به مفهوم ایجاد جوامعی است که بدون ساختارهای قدرت مرکزی و سلطه‌گرانه، بر پایه اصول عدالت، همبستگی و همکاری داوطلبانه بنا شده‌اند (Bookchin, 2021).

در اواخر قرن نوزدهم، ظهور جغرافیای نو، با توسعه سیاست‌های امپریالیستی، غارت و تصرف سرزمین‌های دیگران، استعمارگری همه قدرت‌های اروپایی، طرح جبرمحیطی جهت بهره‌کشی‌های استعماری و بالاخره داروینیسم اجتماعی (لزوم برنده شدن قوی در جامعه و جهان) و لامارکسیسم اجتماعی همراه بوده است (Cohen, 2006: 65). در برابر این بی‌رحمی و ظلم که از اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم بر بشریت تحمیل گشت. عده‌ای از جغرافیدانان به انسانی ساختن جغرافیا پرداختند تا جغرافیا را که به صورت ابزاری در دست استعمارگران بود به خدمت بشریت درآوردند و از طریق جغرافیا با منافع و سوداگری‌های استعماری و امپریالیستی به مبارزه بپردازند. در این راه، دو جغرافیدان، با بنیان‌گذاری مکتب جغرافیای آنارشیستی، بیش از همه در تلاش بودند و حیات خود را در این راه فدا کردند. این دو عبارت بودند از: الیزه رکله (جغرافیدان فرانسوی) و پتر کروپوتکین (جغرافیدان روسی). هر دو جغرافیدان، به جای عامل رقابت، در صحنه زندگی به اصل (تعاون و همیاری متقابل) اعتقاد داشتند و تحمیل داروینیسم اجتماعی و لامارکسیسم اجتماعی را بر جامعه بشری، کثیف و غیرقابل قبول و ناسازگار می‌دانستند (نخعی و نوروزی ثانی، ۱۳۹۳: ۱).

جغرافیا از دیدگاه آنارشیستی، دربرگیرنده تلاش برای رسیدن به راهکارهایی است که با نفی نابرابری‌ها و اقتدار فضایی در مکان‌ها، عدالت توزیعی را در قالب یک آرمان‌شهر برقرار سازند؛ فارغ از آن که این رویکرد به شکل‌گیری عدالت مستلزم برش‌هایی از فضای متنی در پردازش سرمایه‌داری است که در «خود ارجاعی» به آرایش مکانی، سرمایه در روند سیطره بر فضاهای جغرافیایی بازنمایی می‌شود. چشم‌انداز فضایی مطلوب آنارشیست‌ها فعالیت اقتصادی در مقیاس کوچک بود که در آن مقیاس، با حذف روابط سرمایه‌داری و القای مالکیت خصوصی همراه با نفی اقتدار دولت و رویکردی غیرمتمرکز، توزیع عادلانه درآمد و دستیابی به عدالت اجتماعی امکان‌پذیر می‌نمود. هرچند در گسست‌های فکری، مدل‌های متفاوتی در پردازش این تفکر مؤثر بودند، یکتا‌گویی

آنارشیستی در نفی اقتدار در فضاهای جغرافیایی، راهکارهای باز ساماندهی اجتماع را به سوی ویران شهری هدایت می‌کرد که در آن اصالت تولیدی جایگاه مهمی را به خود اختصاص داده بود (سقای، ۱۳۸۳: ۱۰).

آنارشیسم اجتماعی ایده آل و سالم

آنارشیسم اجتماعی ایده آل و سالم به عنوان یک جریان فکری و اجتماعی، به دنبال ایجاد جوامعی بدون سلطه و سلسله‌مراتب است که بر پایه اصول همکاری، همبستگی و عدالت اجتماعی بنا شده‌اند. این نوع از آنارشیسم بر اساس این ایده شکل گرفته که انسان‌ها می‌توانند به صورت داوطلبانه و بدون نیاز به نهادهای مرکزی و سلطه‌گر، جامعه‌ای عادلانه و متعادل ایجاد کنند (Ward, 2004).

ویژگی‌های آنارشیسم اجتماعی ایده آل و سالم:

همبستگی و تعاون: جامعه‌ای که در آن افراد به صورت داوطلبانه با یکدیگر همکاری می‌کنند و به یکدیگر کمک می‌کنند. این اصل بر اساس این باور است که همکاری طبیعی‌ترین حالت برای انسان‌ها است و می‌تواند به رفع نیازهای جمعی کمک کند.

عدالت اجتماعی: توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها در جامعه. عدالت اجتماعی در این نوع جوامع به معنای اطمینان از این است که هیچ فرد یا گروهی از حقوق اساسی خود محروم نمی‌شود و همه افراد به فرصت‌های برابر دسترسی دارند.

خودمدیریتی: جوامعی که در آن‌ها افراد به صورت خودمختار و بدون دخالت نهادهای مرکزی تصمیم‌گیری می‌کنند. این نوع از مدیریت به افراد اجازه می‌دهد که خودشان مسئولیت تصمیمات و اقدامات خود را بپذیرند.

بی‌نیازی از سلسله‌مراتب: جوامعی که در آن‌ها سلسله‌مراتب قدرت وجود ندارد و همه افراد به صورت برابر با یکدیگر رفتار می‌کنند. این ویژگی از این باور ناشی می‌شود که سلسله‌مراتب به طور طبیعی منجر به نابرابری و بی‌عدالتی می‌شود.

تکیه بر طبیعت: پذیرش این اصل که انسان بخشی از طبیعت است و باید بر اساس اصول طبیعی زندگی کند. در این راستا، جوامع آنارشیستی به حفظ محیط‌زیست و استفاده پایدار از منابع طبیعی توجه ویژه‌ای دارند.

آموزش و آگاهی‌بخشی: تأکید بر اهمیت آموزش و آگاهی‌بخشی به افراد جامعه برای رسیدن به درک عمیق‌تر از اصول همبستگی، عدالت و همکاری. آموزش در این جوامع نه تنها به عنوان ابزاری برای انتقال دانش بلکه به عنوان وسیله‌ای برای تقویت روابط اجتماعی و ایجاد فرهنگ همکاری استفاده می‌شود (Kropotkin, 2009).

پیشینه تحقیق

عبودیت (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای به تلفیق دیدگاه‌های آنارشیسم و فوتوریسم در شکل‌گیری شهر پایدار پرداخته است. یافته‌های این مقاله نشان داد که شهرها از یک طرف بر طبق نظریات فوتوریست‌ها با تأکید بر آینده و نیز پویایی و دینامیسم شهر و ستایش هر چه بیشتر مدرنیسم روزبه‌روز در حال بزرگ‌تر شدن هستند. لازمه پویایی در چنین شهرهایی توجه ویژه به اتومبیل، ستایش عظمت و جلال پدیده‌ها و مظاهر صنعت می‌باشد و از طرف دیگر بر طبق نظریات آنارشیست‌ها، شهرهای بزرگ را عامل اصلی تخریب محیط‌زیست و مرکز دیوانسالاری می‌داند و گاهی نیز این مکان‌ها را مراکز دیوانه‌وار و قاتل زندگی می‌پندارد.

نخی و نوروزی ثانی (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای به اهمیت مکتب جغرافیایی آنارشیسم اجتماعی و تحقق آن در طبیعت انسانی پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که عده‌ای از جغرافیدانان به انسانی ساختن جغرافیا پرداختند تا جغرافیا را که به صورت ابزاری در دست استعمارگران بود به خدمت بشریت درآورند و از طریق جغرافیا با منافع و سوداگری‌های استعماری و امپریالیستی به مبارزه بپردازند. در این راه، دو جغرافیدان، با بنیان‌گذاری مکتب جغرافیایی آنارشیستی، بیش از همه در تلاش بودند و حیات خود را در این راه فدا کردند. این دو عبارت بودند از: الیزه رکله (جغرافیدان فرانسوی) و پتر کروپوتکین (جغرافیدان روسی). هر دو جغرافیدان، به جای عامل رقابت، در صحنه زندگی به اصل (تعاون و همیاری متقابل) اعتقاد داشتند و تحمیل داروینیسم اجتماعی و لا مارکسیم اجتماعی را بر جامعه بشری، کثیف و غیرقابل قبول و ناسازگار می‌دانستند.

فقیه حبیبی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای به بررسی مفهوم حکمرانی مطلوب زیست‌محیطی و توسعه پایدار پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد حکمرانی خوب زیست‌محیطی برای دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت از محیط‌زیست ضروری است. این ابزار

مهمی برای کاهش تنش‌ها در بین کشورها در استفاده از منابع طبیعی است. هدف سازمان امنیت و همکاری اروپا با ترویج حکمرانی خوب محیطی، حمایت از کشورهای شرکت‌کننده در تقویت مقامات ملی و توانمندسازی جامعه مدنی است.

رحیمی و رحیمی (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای به موضوع دلوز و نظریه برنامه‌ریزی معاصر: نه دولت و نه آثار شیسم سنتی پرداخته‌اند. نوشتار حاضر استدلال کرد که آنچه دیدگاه‌های هیلیر و پورسل را درباره به‌کارگیری فلسفه دلوز در نظریه برنامه‌ریزی شهری ناکافی نشان می‌دهد، عدم توجه آن‌ها به نظریه شناخت دلوز و مفاهیم کنش و میل در فلسفه او است. اگرچه دلوز شبکه گسترده‌ای از مفاهیم را برای تحلیل مناسبات اجتماعی سرمایه‌داری ارائه می‌کند که می‌توانند برای تحلیل این مناسبات مفید باشد، اما اگر نظریه برنامه‌ریزی را نظریه‌ای بدانیم که الزاماً با کنش مرتبط است و صرفاً به تحلیل محدود نمی‌شود، در آن صورت نقطه اتکاء یک نظریه برنامه‌ریزی دلوزی باید مفهوم میل و سیاست میل باشد. سیاست میل، برخلاف دیدگاه هیلیر، هرگز اصلاح‌طلبانه، دولتی و تدریجی نیست، بلکه میل نیرویی انقلابی و انفجاری است. همچنین سیاست میل، برخلاف نظر پورسل، هرگز به سوی تولید سوژه‌های باثبات و عقلانی جهت‌گیری نمی‌شود تا سپس یک نظم اجتماعی و خانوادگی مبتنی بر تعاون را با اتکاء به این سوژه‌ها مستقر کند، بلکه میل به سبب ماهیت آفرینش‌گری خود همواره فرم‌های اجتماعی را تخریب می‌کند.

شهرزاد (۱۴۰۲)، در مقاله‌ای به تحلیل پیامدهای مکاتب فکری و فلسفی در شهرها و روابط انسانی پرداخته است. در این پژوهش تأثیرات مستقیم مکاتبی چون آثار شیسم، مدرنیسم، سوسیالیسم در شهرها، نظام روابط اجتماعی افراد و تحولات کالبدی حاصل از آن مکاتب که تأثیر مستقیمی بر روابط اجتماعی ساکنین شهری داشته است با استفاده از روش تطبیقی - توصیفی و تحلیلی پرداخته است. نتایج حاصله نشانگر تأثیراتی چون فردگرایی، فروپاشی نظام محله‌ای و جدایی‌گزینی طبقاتی و... شده است که در ادامه مباحث بر تأثیرات مکاتب فکری نامبرده در شهرها به‌طور جامع و مفصل پرداخته شده است.

روش تحقیق

هدف پژوهش حاضر، شناسایی عوامل مؤثر بر تحقیق‌پذیری آثار شیسم اجتماعی مطلوب و سالم در شهر اسلامشهر و طراحی ارتباطات این عوامل است. روش انجام تحقیق در این مقاله به صورت توصیفی - تحلیلی و از نظر نتایج کاربردی است. به‌منظور شناسایی عوامل مؤثر بر تحقیق‌پذیری آثار شیسم اجتماعی در شهر اسلامشهر، از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در بخش مدل‌سازی ساختاری تفسیری، از نظرات خبره دانشگاهی صاحب‌نظر در حوزه شهری و مراکز پژوهشی از طریق روش دلفی استفاده شده است. در این پژوهش ابزار جمع‌آوری داده‌ها به‌صورت مصاحبه و پرسشنامه دوبه‌دویی می‌باشد و برای سنجش و ارزیابی روایی پرسشنامه و یا هر ابزار سنجشی، از ملاک روایی صوری استفاده شده است. مدل‌سازی تفسیری - ساختاری یک روش سیستماتیک و ساختاریافته برای برقراری رابطه و فهم روابط میان عناصر یک سیستم پیچیده است که در سال ۱۹۷۴ توسط وارفیلد معرفی شد. مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) فرایندی متعامل است که در آن، مجموعه‌ای از عناصر مختلف و مرتبط با همدیگر در یک مدل سیستماتیک جامع ساختاربندی می‌شوند. این روش روابط پیچیده میان عناصر یک سیستم را بررسی می‌کند؛ به‌بیان‌دیگر، ابزاری است که به وسیله آن، گروه می‌تواند بر پیچیدگی بین عناصر غلبه کند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۹۷). این چارچوب روش‌شناسی، به ایجاد و جهت‌دادن به روابط پیچیده میان عناصر یک سیستم کمک می‌کند. ایده اصلی مدل‌سازی ساختاری تفسیری، تجزیه یک سیستم پیچیده به چند زیرسیستم، با استفاده از تجربه عملی و دانش خبرگان به‌منظور ساخت یک مدل ساختاری چند سطحی می‌باشد.

روش نمونه‌گیری: روش دلفی و نیز روش مدل‌سازی ساختاری - تفسیری ایجاب می‌کند که اطلاعات از خبرگان و متخصصان دریافت و تحلیل شود. برای انتخاب گروه دلفی و گروه ISM، چون هدف تعمیم نتایج نیست، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. معیارهای انتخاب خبرگان، تسلط نظری، تجربه عملی، تمایل و توانایی مشارکت در پژوهش و دسترسی است. نکته قابل‌توجه در تعیین تعداد خبرگان، کسب اطمینان از جامعیت دیدگاه‌های مختلف در پژوهش می‌باشد. تعداد خبرگان شرکت‌کننده در ISM مقالات بررسی شده معمولاً بین ۱۴ الی ۲۰ نفر انتخاب شده است (اکبری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۹۸). با توجه

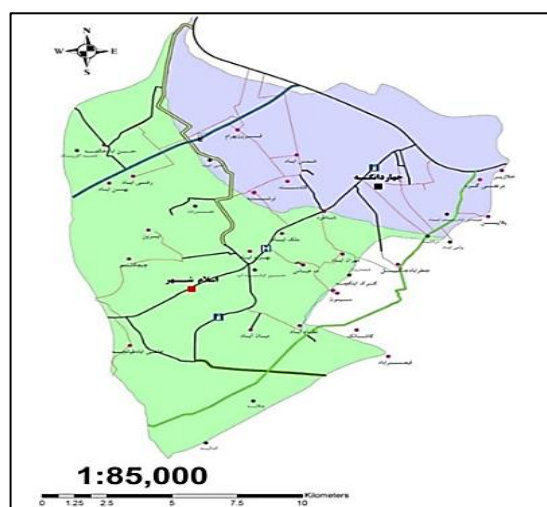
به معیارهای فوق، در نهایت تعداد ۲۰ نفر از خبرگان و متخصصان دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، برای شرکت و همکاری در فرآیند پژوهش انتخاب شده است.

روایی محتوایی: با استفاده از روش تحلیل محتوایی، عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آناشسیسم اجتماعی در شهر اسلامشهر شناسایی شده و برای تفسیر روابط بین آن ابعاد و عوامل، مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) انجام شده است؛ زیرا این مدل، یک روش استقرار مطلوب برای شناسایی و تحلیل روابط بین ابعاد و عوامل است. روایی محتوایی پرسشنامه در این پژوهش به حد و میزانی اشاره دارد که یک ابزار منعکس‌کننده محتوای مشخص موردنظر باشد. بر اساس روش لاوشه، برای ایجاد روایی محتوایی در پرسشنامه، ابتدا با مرور ادبیات در حوزه مورد مطالعه، دامنه محتوا و آیتم‌های ساخت پرسشنامه تدوین می‌شود. سپس از اعضای پانل محتوا خواسته می‌شود با انتخاب یکی از سه گزینه «ضروری»، «مفید اما نه ضروری» یا «غیر لازم»، به میزان مناسب بودن هر آیتم پاسخ دهند. بر این اساس، با کمک رابطه شماره یک، نسبت روایی محتوایی محاسبه شده و با توجه به سطح مورد نیاز برای معناداری آماری ($p < 0.05$) حداقل $CVR = 0.78$ برای هر مرحله جهت پذیرش آن مرحله به دست می‌آید. به عنوان نمونه نسبت روایی محتوایی برای عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آناشسیسم اجتماعی در شهر اسلامشهر برابر ۰/۸ می‌باشد.

پایایی: برای سنجش پایایی پرسشنامه ISM از روش آزمون مجدد استفاده شده است. بر این اساس، پرسشنامه مزبور دوباره به ۳ نفر از خبرگان و متخصصان که دسترس‌پذیر بود، ارسال شد. در نهایت، مجموع همبستگی پاسخ‌های اعلام شده از طرف خبرگان برای هر دو مرحله ۰/۷۸۶ محاسبه شد. این شاخص مؤید آن است که پرسشنامه دارای پایایی قابل قبولی می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه

شهر اسلامشهر با مساحتی معادل ۲۰۸ کیلومتر مربع و با ارتفاع ۱۱۶۵ متر از سطح دریا بر روی آبرفت‌های سیلابی یا مخروط‌افکنه سیلاب‌های جاری شده از دامنه‌های جنوبی البرز و در مختصات $35^{\circ}33'57''$ شمالی $51^{\circ}01'15''$ شرقی واقع شده است. این شهرستان با بیش از ۳۵ محله مسکونی دومین شهر پرجمعیت استان تهران است. بر طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵) مرکز آمار ایران این شهرستان در سال ۱۳۹۵، ۴۴۸،۱۲۹ نفر جمعیت داشته است. اسلامشهر را در آغاز روستاهای چندی تشکیل می‌داد، به گونه‌ای که کهن‌ترین قنات، مدرسه، حمام عمومی، آتشکده زرتشتیان باستان (در نزدیکی ایرین) و گردشگاه‌های ثروتمندان شهرنشین در روستای ضیاآباد بوده است. سالور به دلیل نزدیکی به رودخانه‌ی کن از آبادی‌های بسیار قدیمی و زیبا بوده است. قاسم‌آباد و ایرین و چیچکلو و محمدآباد چهارطاقی از دیگر آبادی‌های اسلامشهر بوده‌اند. در سال ۱۳۵۴ شهرداری اسلامشهر تشکیل شد. در شکل شماره (۱) تصویر هوایی شهرستان اسلامشهر آورده شده است.

شکل ۱. نقشه شهر اسلامشهر

برگرفته از: ترسیم نگارندگان، ۱۴۰۳

یافته‌ها

شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر

در این تحقیق پس از شناسایی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم در شهر اسلامشهر، این عوامل با استفاده از رویکرد ISM سطح‌بندی شدند. در نهایت نیز راهکارهای لازم جهت تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در اسلامشهر ارائه شده است. این عوامل پس از بررسی و تأیید توسط خبرگان در جدول شماره (۱) آمده است.

جدول ۱. شناسایی عوامل مؤثر بر آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر

کد	پیشران‌ها	توضیحات
C1	ارتقاء کارآمدی اقتصاد شهر	ارتقاء کارآمدی اقتصاد شهر در آنارشیسم اجتماعی از طریق تشویق به خود‌مدیریتی، همکاری محلی و توزیع عادلانه منابع بدون دخالت نهادهای مرکزی و سلسله‌مراتبی، محقق می‌شود.
C2	کاهش بیکاری	کاهش بیکاری در آنارشیسم اجتماعی با ایجاد جوامع خود‌مدیریتی و تعاونی، تشویق به کارآفرینی محلی و اشتغال‌زایی از طریق همکاری جمعی و حذف نهادهای متمرکز، امکان‌پذیر می‌شود.
C3	توجه به عدالت اجتماعی در شهر	آنارشیسم اجتماعی به دنبال تحقق عدالت اجتماعی از طریق حذف نهادهای قدرت و سلسله‌مراتب است. این ایدئولوژی با تقویت همبستگی و تعاون، به توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها می‌پردازد تا همه افراد جامعه به حقوق و نیازهایشان دست یابند.
C4	دسترسی به خدمات و امکانات شهری	آنارشیسم اجتماعی، با تأکید بر تعاون و همبستگی، به دسترسی عادلانه و بی‌تبعیض به خدمات و امکانات شهری برای تمام افراد جامعه می‌پردازد.
C5	کاهش جرم و جنایت	آنارشیسم اجتماعی می‌تواند با ایجاد اتحاد اجتماعی و افزایش دسترسی به خدمات شهری، به کاهش جرم و جنایت در شهرها کمک کند.
C6	ارتقاء اتحاد و انسجام اجتماعی	آنارشیسم اجتماعی به تقویت اتحاد و انسجام اجتماعی توجه دارد، از طریق حذف سلطه و نهادهای قدرتمند، بر ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر عدالت و تعاون تأکید می‌کند.
C7	دسترسی به مسکن استطاعت‌پذیر	آنارشیسم اجتماعی تلاش می‌کند تا دسترسی به مسکن استطاعت‌پذیر را برای همه افراد شهری فراهم کند، از جمله اقشار ضعیف و محروم از طبقه‌های مختلف جامعه.
C8	آموزش و آگاهی‌بخشی	آموزش و آگاهی‌بخشی می‌تواند نقش مهمی در ترویج ارزش‌های آنارشیسم اجتماعی داشته باشد، از جمله تشویق به مشارکت مردمی، افزایش اعتماد به نفس و توسعه فرهنگ همکاری و تعامل در جوامع شهری.
C9	افزایش اعتماد به نهادهای دولتی	آنارشیسم اجتماعی به دنبال ایجاد یک جامعه‌ای بر پایه همبستگی و عدالت است که بدون سلطه‌گری و با حذف سلسله‌مراتب اجتماعی، اعتماد به نهادهای دولتی را افزایش می‌دهد.
C10	ارتقاء هویت و احساس تعلق مکانی	ارتقاء هویت و احساس تعلق مکانی افراد می‌تواند از پیامدهای مثبت آنارشیسم اجتماعی در شهرها باشد.
C11	مشارکت دموکراتیک مردم	وجود مشارکت دموکراتیک مردم می‌تواند زمینه‌سازی برای تقویت آنارشیسم اجتماعی در جوامع فراهم کند.
C12	ارتقاء پایداری زیست‌محیطی	آنارشیسم اجتماعی می‌تواند با ایجاد جوامع خود‌مدیریتی و تأکید بر همبستگی و تعاون، به ارتقاء پایداری زیست‌محیطی در شهرها کمک کند.

برگرفته از: Ward, 2009, Kropotkin, 2004. مطالعات کتابخانه‌ای نگارندگان، ۱۴۰۳

ماتریس خود تعاملی ساختاری^۱ (SSIM)

پس از شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی در شهر اسلامشهر از دیدگاه آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم، این عوامل در ماتریس خود‌تعاملی ساختاری (SSIM) وارد شد. مدل‌سازی ساختاری تفسیری پیشنهاد می‌نماید که از نظرات خبرگان بر اساس تکنیک‌های مختلف مدیریتی از جمله توفان فکری^۲، گروه اسمی^۳ و غیره در توسعه روابط محتوایی میان پیشران‌ها استفاده شود؛ بنابراین این ماتریس با استفاده از چهار حالت روابط مفهومی تشکیل شد و توسط خبرگان تکمیل گردیده است. اطلاعات حاصله بر اساس روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری جمع‌بندی شده و ماتریس خود‌تعاملی ساختاری نهایی تشکیل گردیده است. علائم و حالت‌های مورد استفاده در این رابطه مفهومی عبارت‌اند از:

1. Structural Self – Interaction Matrix
2. Brain storming
3. Nominal Group

جدول ۲. ماتریس خود تعاملی ساختاری

	j											I	
	C12	C11	C10	C9	C8	C7	C6	C5	C4	C3	C2		C1
C1	X	X	X	V	V	V	X	V	X	A	V	-	
C2	O	X	O	V	X	O	A	A	A	A	-		
C3	V	X	V	V	V	V	X	V	X	-			
C4	O	X	X	O	V	A	A	O	-				
C5	X	A	O	V	V	X	O	-					
C6	X	V	V	V	V	V	-						
C7	O	X	O	X	O	-							
C8	X	X	X	X	-								
C9	A	X	O	-									
C10	X	A	-										
C11	X	-											
C12	-												

برگرفته از یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

ماتریس دسترسی اولیه^۱

ماتریس دسترسی اولیه از تبدیل ماتریس خود تعاملی ساختاری به یک ماتریس دو ارزشی (صفر-یک) حاصل گردیده است. برای استخراج ماتریس دسترسی، باید در هر سطر عدد یک را جایگزین علامت‌های $V; X$ و عدد صفر را جایگزین علامت‌های $A; O$ و در ماتریس دسترسی اولیه شود، پس از تبدیل تمام سطرها، نتیجه حاصله ماتریس دسترسی اولیه نامیده می‌شود. سپس روابط ثانویه بین بعد / شاخص‌ها کنترل شده است. رابطه ثانویه به‌گونه‌ای است که اگر بعد J منجر به بعد I شود و بعد K منجر به بعد J پس بعد J منجر به بعد K خواهد شد (جدول ۳).

جدول ۳. ماتریس دسترسی اولیه

	j											I	
	C12	C11	C10	C9	C8	C7	C6	C5	C4	C3	C2		C1
C1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	-	
C2	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	-	0	
C3	1	1	1	1	1	1	1	0	1	-	1	1	
C4	0	1	1	0	1	0	0	0	-	1	1	1	
C5	1	0	0	1	1	1	0	-	0	0	1	0	
C6	1	1	1	1	1	1	-	0	1	1	1	1	
C7	0	1	0	1	0	-	0	1	1	0	0	0	
C8	1	1	1	1	-	0	0	0	0	0	1	0	
C9	0	1	0	-	1	1	0	0	0	0	0	0	
C10	1	0	-	0	1	0	0	0	1	0	0	1	
C11	1	-	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	
C12	-	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	1	

برگرفته از یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

¹. Initial reachability matrix.

ماتریس دسترسی نهایی^۱

پس از تشکیل ماتریس دسترسی اولیه شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق پذیری آنارشیسم اجتماعی ایده آل و سالم در شهر اسلامشهر با دخیل نمودن انتقال پذیری در روابط متغیرها، ماتریس دسترسی نهایی تشکیل می شود تا ماتریس دسترسی اولیه سازگار شود. بدین صورت که اگر (i, j) با هم در ارتباط باشند و نیز (j, k) باهم رابطه داشته باشند؛ آنگاه (i, k) با هم در ارتباط هستند. در این مرحله، کلیه روابط ثانویه بین متغیرها، بررسی می شود و ماتریس دسترسی نهایی مطابق جدول (۴) به دست آمده است. در این ماتریس قدرت نفوذ هر متغیر عبارت است از تعداد نهایی متغیرهایی (شامل خودش) که می تواند در ایجاد آن ها نقش داشته باشد. میزان وابستگی عبارت است از تعداد نهایی عوامل که موجب ایجاد متغیر مذکور می شوند.

جدول ۴. ماتریس دسترسی نهایی

قدرت نفوذ	C12	C11	C10	C9	C8	C7	C6	C5	C4	C3	C2	C1	j	i
9	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	-	C1	
3	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	-	0	C2	
10	1	1	1	1	1	1	1	0	1	-	1	1	C3	
6	0	1	1	0	1	0	0	0	-	1	1	1	C4	
5	1	0	0	1	1	1	0	-	0	0	1	0	C5	
10	1	1	1	1	1	1	-	0	1	1	1	1	C6	
4	0	1	0	1	0	-	0	1	1	0	0	0	C7	
5	1	1	1	1	-	0	0	0	0	0	1	0	C8	
3	0	1	0	-	1	1	0	0	0	0	0	0	C9	
4	1	0	-	0	1	0	0	0	1	0	0	1	C10	
10	1	-	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	C11	
7	-	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	1	C12	
	7	9	7	9	10	6	2	4	6	3	7	6	میزان وابستگی	

برگرفته از یافته های پژوهش، ۱۴۰۳

در جدول شماره (۴)، قدرت نفوذ (میزان تأثیری که هر یک از عوامل بر سایر عوامل دارند) ۱۲ عامل شناسایی شده در بخش عوامل مؤثر بر تحقق پذیری آنارشیسم اجتماعی ایده آل و سالم در شهر اسلامشهر آمده است. نتایج بیانگر این می باشد که عوامل توجه به عدالت اجتماعی در شهر، ارتقاء اتحاد و انسجام اجتماعی و مشارکت دموکراتیک مردم با میزان قدرت نفوذ ۱۰ بیشترین تأثیر را دارند.

سطح بندی عوامل مؤثر بر تحقق پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر

در این مرحله از پژوهش بعد از ماتریس دسترسی نهایی به سطوح مختلف دسته بندی می شود. برای تعیین سطح عوامل در مدل نهایی، به ازای هر کدام از آن ها، سه مجموعه خروجی، ورودی و مشترک تشکیل می شود. در اولین جدول عواملی که اشتراک مجموعه خروجی و ورودی آن یکی است، در فرآیند سلسله مراتب به عنوان مجموعه مشترک محسوب می شوند، به طوری که این عوامل در ایجاد هیچ متغیر دیگری مؤثر نیستند. پس از شناسایی بالاترین سطح، آن عوامل از فهرست سایر عوامل کنار گذاشته می شود. این تکرارها تا مشخص شدن سطح همه عوامل، ادامه می یابد. نتایج حاکی از آن است که عوامل توجه به عدالت اجتماعی در شهر، ارتقاء اتحاد و انسجام اجتماعی و مشارکت دموکراتیک مردم به عنوان اصلی ترین عوامل مؤثر بر تحقق پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر از دیدگاه آنارشیسم اجتماعی ایده آل و سالم عمل می کند که بیشترین قدرت نفوذ را داشته و همانند سنگ زیربنای مدل عمل می کند و برای تحقق پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب و سالم در شهر اسلامشهر و ارتقای جایگاه این عوامل در این شهر باید در وهله اول روی آن ها تأکید کرد (جدول ۵).

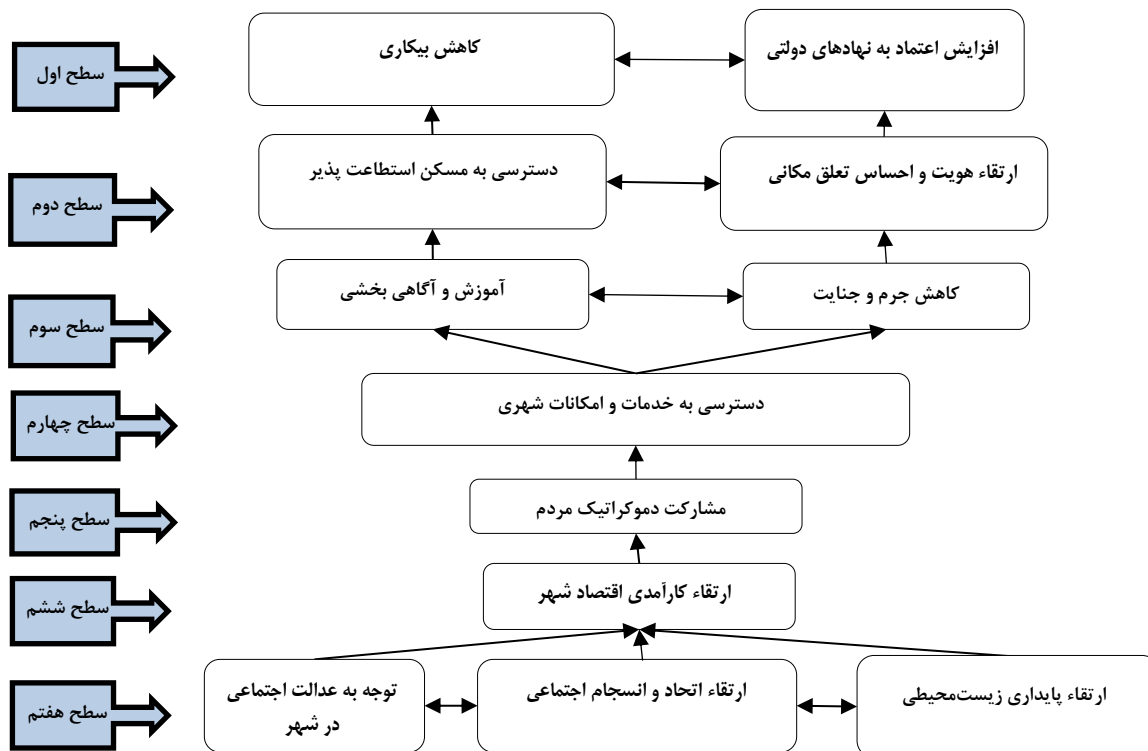
1. Final Reachability Matrix

جدول ۵. سطح‌بندی شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در شهر اسلامشهر

عوامل	مجموعه خروجی	مجموعه ورودی	مجموعه مشترک	سطح
C1	۲-۴-۵-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۳-۴-۶-۱۰-۱۱-۱۲	۴-۱۰-۱۱-۱۲	ششم
C2	۸-۹-۱۱	۱-۳-۴-۵-۶-۸-۱۱	۸-۱۱	اول
C3	۱-۲-۴-۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۴-۶-۱۱	۴-۶-۱۱	هفتم
C4	۱-۲-۳-۸-۱۰-۱۱	۱-۳-۶-۷-۱۰-۱۱	۱-۳-۱۰-۱۱	چهارم
C5	۲-۷-۸-۹-۱۲	۱-۷-۱۱-۱۲	۷-۱۲	سوم
C6	۱-۲-۳-۴-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۳-۱۲	۳-۱۲	اول
C7	۴-۵-۹-۱۱	۱-۳-۵-۶-۹-۱۱	۵-۹-۱۱	دوم
C8	۲-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۲-۹-۱۰-۱۱-۱۲	سوم
C9	۷-۸-۱۱	۱-۲-۳-۵-۶-۷-۸-۱۱-۱۲	۷-۸-۱۱	اول
C10	۱-۴-۸-۱۲	۱-۳-۴-۶-۸-۱۱-۱۲	۱-۴-۸-۱۲	دوم
C11	۱-۲-۳-۴-۵-۷-۸-۹-۱۰-۱۲	۱-۲-۳-۴-۶-۷-۸-۹-۱۲	۱-۲-۳-۴-۷-۸-۹-۱۲	اول
C12	۱-۵-۶-۸-۹-۱۰-۱۱	۱-۳-۵-۶-۸-۱۰-۱۱	۱-۵-۶-۸-۱۰-۱۱	هفتم

برگرفته از یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

همان‌طور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم در شهر اسلامشهر، به شش سطح طبقه‌بندی شده‌اند. در گراف ISM روابط متقابل و تأثیرگذاری بین عوامل و ارتباط معیارهای سطوح مختلف به خوبی نمایان است که موجب درک بهتر فضای تصمیم‌گیری می‌شود. ناگفته نماند تمامی این عوامل یاد شده از مهم‌ترین نیروهای پیش‌برنده مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی ایده‌آل و سالم در شهر اسلامشهر هستند، ولی عواملی که در سطح بالای مدل‌سازی ساختاری تفسیری قرار گرفته‌اند، از تأثیرپذیری بیشتری برخوردارند. (شکل ۲).

شکل ۲. مدل ساختاری - تفسیری عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در اسلامشهر

برگرفته از یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

بحث و نتیجه‌گیری

آنارشیسم اجتماعی ایده آل و سالم به عنوان یک جریان فکری و اجتماعی، به دنبال ایجاد جوامعی بدون سلطه و سلسله‌مراتب است که بر پایه اصول همکاری، همبستگی و عدالت اجتماعی بنا شده‌اند. این نوع از آنارشیسم بر اساس این ایده شکل گرفته که انسان‌ها می‌توانند به‌صورت داوطلبانه و بدون نیاز به نهادهای مرکزی و سلطه‌گر، جامعه‌ای عادلانه و متعادل ایجاد کنند. تحقیق‌پذیری عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در اسلام‌شهر نیازمند یافتن شاخص‌های اصلی و اثرگذار و برقراری ارتباط بین آن‌ها می‌باشد. این تحقیق بینش و شناختی جدید از ماهیت تحقیق‌پذیری موضوع مورد مطالعه در شهر اسلام‌شهر ارائه نموده است که موجب تشخیص اولویت‌های اقدام در فضای تصمیم‌گیری می‌شود. بر همین اساس در این پژوهش عوامل تحقیق‌پذیری موضوع (۱۲ عامل)، با استفاده از روش تحلیل محتوا و با تکیه بر نظرات خبرگان و متخصصین صاحب‌نظر در حوزه شهری و مراکز پژوهشی استخراج شدند. سپس با طراحی پرسشنامه دو به دویی به‌منظور تعیین ارتباطات عوامل، نظرات خبرگان گردآوری و در نهایت با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری، مدل طراحی شد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد عوامل توجه به عدالت اجتماعی در شهر، ارتقاء اتحاد و انسجام اجتماعی و مشارکت دموکراتیک مردم با میزان قدرت نفوذ ۱۰ بیشترین تأثیر را بر تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی مطلوب در اسلام‌شهر دارند. این نتایج نشان می‌دهد که در محیط شهری اسلام‌شهر، ایجاد توازن و تعادل در توزیع منابع، ارتقاء همبستگی اجتماعی و ایجاد فرصت‌های مشارکت مردمی، از اهمیت بالایی برخوردارند. همچنین، نفوذ قدرت، درحالی‌که نقشی در این فرآیند دارد، اما تأثیر کمتری نسبت به سایر عوامل دارد که نشان می‌دهد تمرکز بر ایجاد شرایطی برای عدالت اجتماعی و مشارکت مردم، می‌تواند برای تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی در شهر مؤثرتر باشد. برای تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی در شهر اسلام‌شهر، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد فرصت‌های اقتصادی برابر: تضمین دسترسی عادلانه به فرصت‌های اشتغال و کسب درآمد برای همه اقشار جامعه می‌تواند به افزایش عدالت اجتماعی کمک کند و اتحاد و انسجام اجتماعی را تقویت کند.
- ارتقاء آموزش و فرهنگ‌سازی: ترویج فرهنگ عدالت و انصاف از طریق آموزش‌های مدرسه‌ای، برنامه‌های آموزشی و رسانه‌ها می‌تواند به افزایش این فرهنگ و ایجاد اتحاد و همبستگی در جامعه کمک کند.
- توسعه سیاست‌های اجتماعی: تدوین و اجرای سیاست‌هایی که به تضمین حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی همه افراد جامعه می‌پردازد، می‌تواند به ارتقاء عدالت اجتماعی و افزایش مشارکت دموکراتیک مردم کمک کند.
- توازن در توزیع منابع: ایجاد سیاست‌ها و برنامه‌هایی برای توزیع منابع به‌طور عادلانه و متوازن می‌تواند از عدالت اجتماعی حمایت کرده و از ایجاد نابرابری‌ها در جامعه جلوگیری کند.
- ارتقاء همبستگی اجتماعی: ترویج فرهنگ همکاری، همبستگی و اتحاد در جامعه می‌تواند از ارتقاء انسجام اجتماعی و ایجاد یک محیط پایدار و متوازن حمایت کند.
- ایجاد فرصت‌های مشارکت مردمی: تشکیل اجتماعات محلی، شوراهای و فرصت‌های مشارکت مردمی در تصمیم‌گیری‌های شهری می‌تواند از افزایش مشارکت دموکراتیک مردم و ایجاد حکومت محلی قوی حمایت کند.
- ۴. ارتقاء آگاهی‌بخشی و آموزش: برگزاری دوره‌ها و آموزش‌هایی در زمینه اصول آنارشیسم اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و فرهنگ شهروندی می‌تواند به افزایش آگاهی و مشارکت مردمی کمک کند.
- ایجاد فضاهای عمومی: توسعه فضاهای سبز، پارک‌ها، میدان‌ها و محلات عمومی با تأکید بر دسترسی آزاد و عادلانه به این فضاها، می‌تواند از افزایش ارتباطات اجتماعی و تعاملات بین افراد حمایت کند.
- این راهکارها می‌توانند به تحقق‌پذیری آنارشیسم اجتماعی در شهر اسلام‌شهر کمک کرده و بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی مردم در این شهر منجر شوند.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهام نویسندگان

این مقاله مستخرج از کار گروهی است، کارهای میدانی، تحلیل و نگارش مقاله توسط نویسنده اول و دوم مقاله انجام شده است؛ صحت، تأیید و راهنمایی در تدوین مقاله توسط نویسنده اول صورت گرفته است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان، از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکتشان در این مقاله تشکر و قدردانی می‌نمایند.

ORCID

Fatemeh Adibi Sadinezhad

<https://orcid.org/0000-0001-9873-1343>

Fatemeh Mehri

<https://orcid.org/0009-0008-8755-5186>

منابع

- اکبری، مجید، طاهر پور، فاطمه، بوستان احمدی وحید و فولادی، عاطفه. (۱۳۹۹). مدل‌سازی ساختاری- تفسیری عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری مذهبی در ایران با رویکرد آینده‌پژوهی. گردشگری و توسعه، ۹(۴)، ۲۸۵-۲۹۶. <https://doi: 10.22034/jtd.2019.194595.1783>
- حیدری، محمدتقی، رحمانی، مریم، طهماسی مقدم، حسین و محرمی، سعید. (۱۴۰۱). تحلیلی بر پایداری زیست‌محیطی و بازتولید کیفیت فضای شهری (مطالعه موردی: شهر زنجان). نشریه انسان و محیط‌زیست، ۲۰(۳)، ۱۷-۳۶. https://journals.srbiau.ac.ir/article_16946.html
- خواجه نی، فهیمه. (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل دیدگاه‌های و نظریات آنارشیستی در تفکرات جغرافیایی، کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز. <https://civilica.com/doc/516844>
- رحیمی، حجت‌اله و رحیمی، حسن. (۱۴۰۱). دلوز و نظریه برنامه‌ریزی معاصر: نه دولت و نه آنارشیسم سنتی. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۳۸(۱)، ۲۳۵-۲۴۶. <https://doi: 10.22034/aaud.2022.220148.2133>
- سقای، مهدی. (۱۳۸۳). آنارشیسم و تفکرات جغرافیایی (چشم‌اندازی از بیرون)، رشد آموزش جغرافیا، زمستان، ۱۳۸۳، شماره ۶۹، ۱۰-۱۶.
- شکویی، حسین (۱۳۹۵). اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا، انتشارات گیتاشناسی
- عبودیت، مریم. (۱۳۹۲). تلفیق دیدگاه‌های آنارشیسم و فوتوریسم در شکل‌گیری شهر پایدار، کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و توسعه پایدار شهری، تبریز. <https://civilica.com/doc/274033>
- علویان، مرتضی، قاسمی، ابوالفضل و رحمانی، مریم. (۱۴۰۱). موانع تحقق پارادایم حکمرانی خوب شهری در ایران. نشریه مطالعات ساختار و کارکرد شهری، ۹(۳۱)، ۱۹۹-۲۲۸. <https://doi: 10.22080/usfs.2022.22830.2219>
- مقدم، شهرزاد (۱۴۰۲). تحلیل پیامدهای مکاتب فکری و فلسفی در شهرها و روابط انسانی، نوزدهمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، شیروان. <https://civilica.com/doc/1791395>
- نخعی، مهدیه و نوروزی ثانی، پرویز. (۱۳۹۳). اهمیت مکتب جغرافیایی آنارشیسم اجتماعی و تحقق آن در طبیعت انسانی، کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی، قم. <https://civilica.com/doc/300690>

References

- Akbari, M, Taherpoor, F, Boustan Ahmadi, V, & Foladi, A. (2020). Structural-Interpretive Modeling of Factors Affecting the Development of Religious Tourism in Iran by Future Research Approach. Journal of Tourism and Development, 9(4), 285-296. (In Persian) <https://doi: 10.22034/jtd.2019.194595.1783>
- Bookchin, M. (2021). The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy. AK Press.

<https://www.amazon.com/Ecology-Freedom-Emergence-Dissolution-Hierarchy/dp/1904859267>

Cohen, B. (2006). Urbanization in developing countries: Current trends, future projections, and key challenges for sustainability. *Technology in Society*, 28(1-2), 63-80.
<https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2005.10.005>

Graeber, D. (2004). *Fragments of an Anarchist Anthropology*. Prickly Paradigm Press.
<https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/distributed/F/bo3640795.html>

Kropotkin, P. (2009). *Mutual Aid: A Factor of Evolution*. Dover Publications.
<https://www.amazon.com/Mutual-Aid-Evolution-Political-Kropotkin/dp/B00HREVTR0>

Marshall, P. (2009). *Demanding the Impossible: A History of Anarchism*. PM Press.
<https://www.amazon.com/Demanding-Impossible-Anarchism-Peter-Marshall/dp/1604860642>

Rahimi, H, & Rahimi, H. (2022). Deleuze and Contemporary Planning Theory: Neither State nor Traditional Anarchism. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 15(38), 235-246.)(In Persian)
<https://doi: 10.22034/aaud.2022.220148.2133>.

Ward, C. (2004). *Anarchism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

<https://global.oup.com/academic/product/anarchism-a-very-short-introduction-9780198815617>